

مدل ترکیبی مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی: رویکردی مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران

مطالعه‌ی موردی: بانک انصار

یاسمن ایدلخانی*: دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع- مدیریت سیستم و بهره‌وری، دانشگاه صنعتی مالک اشتر،
Email: Yasaman_e881@yahoo.com

پیمان اخوان: دانشیار، دانشکده‌ی مدیریت و فناوری‌های نرم، دانشگاه صنعتی مالک اشتر.
رضا حسناوی: دانشیار، دانشکده‌ی مدیریت و فناوری‌های نرم، دانشگاه صنعتی مالک اشتر.

تاریخ دریافت: ۹۴/۸/۱۷

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۰/۲۵

چکیده

اقتصاد مقاومتی یکی از مهم‌ترین مسائل پیش روی کشور است که در پی مقاوم‌سازی، بحران‌زدایی و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی کشور مطرح می‌شود. یکی از عمده‌ترین راهکارهای تحقق این اقتصاد عبور از اقتصاد وابسته به منابع اولیه و متکی بر فروش مواد خام است که تنها از مسیر دانش و تقویت و تحکیم پایه‌های دانش در کشور محقق می‌شود. بنابراین حرکت اساسی کشور به سوی دانشی شدن اقتصاد و اجرای صحیح مدیریت دانش در سازمان‌ها و نهادها، کشور را در تحقق این امر یاری می‌رساند. در پژوهش حاضر تأثیر فرایندهای مدیریت دانش بر اقتصاد مقاومتی در بانک انصار انجام گرفته و گردآوری داده‌ها از طریق یک پرسشنامه‌ی ۳۴ سؤالی و بر مبنای پاسخ‌های جمع‌آوری شده از میان ۸۴ نفر از خبرگان و کارکنان آشنا با مباحث مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی بانک انصار انجام شده و مدل ارائه گردیده با روش مدل‌یابی معادلات ساختاری (PLS) و با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS، آزمون شده و تفسیر گردیده است. نتیجه‌ی آزمون نشان می‌دهد که در بانک انصار، مدیریت دانش تأثیر مثبت و معناداری بر اقتصاد مقاومتی داشته و این سازمان به نوعی با سرمایه‌گذاری در بخش مدیریت دانش می‌تواند به طور غیرمستقیم کشور را در تحقق اقتصاد مقاومتی یاری رساند.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد مقاومتی، مدیریت دانش، مدل‌یابی معادلات ساختاری، بانک انصار

A model of knowledge management process impact on resistive economy in Islamic Republic of Iran Case Study: Ansar Bank

Yasaman Eidelkhani^{*1}, Peyman Akhavan², Reza Hosnavi³

Abstract

One of the most important issues that the country is faced with, is resistive economic, which seeks to retrofit and restoration of old and inefficient infrastructures and institutions throughout the country. One of the ways to achieve this plan, is to ignore the economy which is based on incomes of selling raw materials and natural resources. And this will be possible only through developing knowledge and technology. Thus, we need public attitude to knowledge-based economy and implementation of knowledge management in our organizations. In this study, the effect on the knowledge management processes on resistive economy has been studied in Ansar Bank. Data were collected through a questionnaire with 34 questions, which is asked among 84 experts and staff of Ansar Bank that were familiar with knowledge management and resistive economy. The model is presented by using structural equation modeling (PLS) and has been tested and interpreted by Smart PLS software. Test results show that knowledge management has a significant and positive impact on the resistive economy, and the Organization by investment in knowledge management can indirectly help the country achieves resistive economic.

Keywords: Resistive economy, Knowledge management, Emergency Management, partial least squares modeling, Ansar bank.

1 M.Sc. Graduated in Industrial Engineering, Malek ashtar University of Technology, Tehran, Iran; Email: Yasaman_e881@yahoo.com

2 Associate Professor, Faculty of Management, Malek ashtar University of Technology, Tehran, Iran.

3 Associate Professor, Faculty of Management, Malek ashtar University of Technology, Tehran, Iran

۶۵

شماره دهم

پاییز و زمستان
۱۳۹۵

دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

مقدمه

درستکاری، پرهیز از اسراف و اهتمام به ارتقای کیفیت در خدمات قابل ارائه در حوزه‌های مختلف، کمک به تحقق اقتصاد اسلامی و بانکداری اسلامی و سیاست‌های کلی کشور در حوزه اقتصاد، افزایش بهره‌وری. همچنین مواردی چون التزام عملی به اصول و احکام شرع مقدس اسلام، رفتار مبتنی بر اقتصاد اسلامی با هدف کسب سود مشروع برای سپرده‌گذاران و سهامداران، رعایت اخلاق اسلامی و برخورد صادقانه با مشتریان با دو مؤلفه‌ی امانتداری و تخصص در بانکداری، بخشی از ارزش‌های حاکم بر بانک انصار هستند.

بانک انصار در راستای کمک به تحقق اقتصاد مقاومتی، با استناد به بند ۹ این سیاست‌ها، پیاده‌سازی و اجرای اقتصاد مقاومتی در نظام پولی و بانکی و تبدیل این بانک به الگوی اقتصاد مقاومتی را سرلوحه‌ی فعالیت‌های خود قرار داده است. همچنین این بانک شورای راهبردی عالی اقتصاد مقاومتی را تشکیل داده که هدف آن بررسی موارد مختلف در محور ارائه‌ی پیشنهادات مختلف به بانک مرکزی برای مقاوم‌سازی درونی سیستم بانکی کشور است تا بتواند از این طریق نقش کلیدی خود را در استحکام اقتصاد کشور به درستی ایفا کند و با نوشوندگی خود در حوزه‌ی پولی و بانکی کشور، نقش مقاومتی برای اقتصاد ایفا کند. در راستای این فعالیت‌ها، این بانک بودجه‌ی بسیار زیادی را در زمینه‌ی حمایت از تولید ملی قرار داده و همچنین طرح‌های ویژه‌ای برای حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان در نظر گرفته و تاکنون نیز سرمایه‌گذاری‌هایی برای یاری به این نوع شرکت‌ها انجام داده است. همچنین این بانک تمهیدات و آزمون‌هایی را برای مقابل با بحران و گذر از شرایط بحرانی تدوین نموده است. گفتنی است که بانک انصار در نظر دارد در راستای تبدیل اقتصاد مقاومتی به گفتمان رایج این بانک، پودمان‌های آموزشی را در خصوص اقتصاد مقاومتی در سراسر کشور و در همه‌ی مجموعه‌های بانک برگزار نماید [۴].

نمونه‌ی آماری شامل ۸۴ نفر از خبرگان و کارکنان آشنا با مباحث مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی است که به پرسشنامه پاسخ دادند. پرسشنامه بر اساس مبانی نظری پژوهش طراحی شده است. پس از بررسی پایایی و روایی پرسشنامه، به صورت حضوری بین کارکنان مورد نظر توزیع گردید. پاسخ‌های جمع‌آوری شده با روش حداقل مربعات جزئی که یکی از روش‌های نوین معادلات ساختاری است و با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS نسخه‌ی ۳ مورد تحلیل عاملی قرار گرفت و سپس آزمون فرضیه‌ی نهایی که بررسی تأثیر مدیریت دانش بر اقتصاد مقاومتی است، انجام شد.

اقتصاد مقاومتی

ایران اسلامی امروز به منزله‌ی الگوی کشورهای آزادی‌خواه و کانون اصلی مقاومت در برابر اندیشه‌ی لیبرال -دموکراسی غرب قرار دارد و این در حالی است که دنیای غرب با بحران اقتصادی -اجتماعی مواجه است و در این شرایط برای نجات خود از این مشکلات آخرین تیر ترکش خود یعنی تحریم هوشمندانه را انتخاب کرده است که در دو سطح تحریم واقعی و جنگ روانی

در سالیان اخیر و با شکست اکثر تهاجمات دشمن در عرصه‌های مختلف، تحریم‌های شدیدتر اقتصادی و محدودیت‌های کسب و کار داخلی و ارتباطات خارجی در دستور کار قرار گرفته است. مجموعه شرایط پیش‌آمده برای کشور که نظیری برای آن در عرصه‌ی بین‌المللی و نظری اقتصاد نمی‌توان یافت، موجب شد که رهبر انقلاب اسلامی ادبیات و عرصه‌ی جدیدی را برای استمرار و اقتدار ملی و اقتصادی کشور ترسیم کنند. این عرصه که با ظهور مفهومی به نام «اقتصاد مقاومتی»^۱ تجلی یافته است، بیانگر مجموعه تعاریف، شاخص‌ها و سیاست‌هایی است که اقتصاد ملی را بر اساس شرایط موجود تدوین کرده و نوعی انعطاف‌پذیری و اقتدار همزمان را برای این حوزه فراهم می‌آورد [۱].

در بیان مفهوم و اهداف این اقتصاد میتوان گفت اقتصاد مقاومتی به دنبال راه حل مدیریت قبل از بحران است. با وجود تدابیر اندیشیده شده در کشور، احتمال تکرار حوادث و بحران‌ها در سال‌های اخیر زیاد است؛ بنابراین تفکر اقتصاد مقاومتی نه تنها شرایط حال را مدنظر قرار می‌دهد بلکه به افق‌های دور دست نیز می‌اندیشد، به همین دلیل سیاست‌های اجرایی مرتبط با حوزه‌ی مدیریت بحران نیز باید از بالندگی و پویایی برخوردار باشند تا ظرفیت بازدارندگی کشور در قبال تهدیدات نوظهور افزایش یابد تا بتواند برنامه‌های دشمنان را برای مقابله با نظام جمهوری اسلامی ایران با شکست روبه رو کند [۲].

از طرفی ما در حال وارد شدن به جامعه‌ای دانشی هستیم که در آن منابع اقتصادی اصلی، دیگر سرمایه‌ی بیشتر، منابع طبیعی و نیروی کار بیشتر و... نیست، بلکه منابع اقتصادی اصلی «دانش» خواهد بود. زیرا سرمایه‌گذاری در دانش می‌تواند ظرفیت تولیدی سایر عوامل تولید را افزایش داده و موجب تبدیل آن‌ها به فرایندها و محصولات جدید شود [۳]. از این رو مدیریت صحیح دانش می‌تواند کشور را به سوی اقتصادی مبتنی بر دانش پیش برد و در تحقق اقتصاد مقاومتی یاری رساند.

بنابراین با توجه به اهمیت هر دو مبحث اقتصاد مقاومتی و مدیریت دانش در جمهوری اسلامی ایران، این پژوهش با در نظر گرفتن فرایندهای مدیریت دانش شامل تولید، اشتراک و به‌کارگیری دانش و همچنین شش مؤلفه‌ی اقتصاد مقاومتی، یعنی کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی، توسعه‌ی اقتصادی، اقتصاد دانش‌بنیان، حمایت از تولید ملی، استفاده از ظرفیت‌های دینی، فرهنگی، ملی و مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی، به ارائه‌ی یک مدل کمی و آزمون مدل با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی پرداخته است. در این پژوهش جامعه‌ی آماری متشکل از کارکنان بخش ستادی بانک انصار تهران است. بانک انصار در سال ۱۳۸۹ به منزله‌ی یازدهمین بانک خصوصی کشور فعالیت خود را آغاز نمود. این بانک در حال حاضر دارای بیش از ۶۰۰ شعبه و ۷۰ باجه است. برخی از سیاست‌های کلی بانک انصار به شرح زیر است:

رعایت ضوابط و مقررات قانونی و شرعی، تقویت قانون‌گرایی، وجدان کاری، خودباوری، روحیه‌ی کاری جمعی و تعاون، ابتکار،

می‌جوشد. رشد این نهال و این درخت، مثکی است به امکانات کشور خودمان؛ درون‌زا به این معنا است. اما درعین حال درون‌گرا نیست؛ یعنی این اقتصاد مقاومتی، به این معنا نیست که ما اقتصاد خودمان را محصور می‌کنیم و محدود می‌کنیم در خود کشور؛ نه، درون‌زا است، اما برون‌گرا است؛ با اقتصادهای جهانی تعامل دارد، با اقتصادهای کشورهای دیگر با قدرت مواجه می‌شود [۶].

با توجه به مطالعات جامعی که در خصوص اقتصاد مقاومتی انجام شده است، تمامی مؤلفه‌های استخراج گردیده برای اقتصاد مقاومتی در جدول ۱ ذکر شده است.

آن را پیگیری می‌کند و طی آن با تحریم‌های نفتی، بانک مرکزی، شرکت‌های کشتیرانی و نفتکش‌ها، برخی اشخاص و در نهایت با ایجاد فشارهای اقتصادی و سپس با بهره‌گیری از رسانه‌های قوی خود خواهان ایجاد شکاف بین مردم و مسئولان هستند [۵].

اقتصاد مقاومتی مختص زمان جنگ و تحریم نیست، بلکه یک چشم‌انداز بلندمدت پیش روی اقتصاد ایران است، زیرا اقتصاد ایران در سایه‌ی تفکر جمهوری اسلامی همیشه آماج حملات دشمنان خواهد بود.

طبق بیانات مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۳، این اقتصاد درون‌زا است؛ یعنی از دل ظرفیت‌های خود کشور ما و خود مردم ما

جدول ۱: مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

مؤلفه‌ها	مراجع
۱ مردمی کردن اقتصاد	[۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵]
۲ ثبات اقتصادی	[۱۵، ۶]
۳ ثبات و توزیع درآمد در میان مردم	[۱۷، ۱۶، ۸]
۴ وحدت کلمه در مباحث سیاسی	[۱۸، ۶]
۵ عزم و انسجام ملی میان مردم و مسئولان	[۱، ۱۰، ۷، ۶]
۶ اصلاح الگوی مصرف	[۲۰، ۱۹، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۹، ۷، ۱۰، ۸، ۶]
۷ کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی	[۱۲، ۱۱، ۱۰، ۶]
۸ مدیریت بهینه‌ی واردات	[۲۱، ۱۰، ۸، ۶]
۹ قطع وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی	[۶]
۱۰ مصرف کالاهای داخلی برای تقویت بنیان تولید داخلی	[۲۰، ۱۲، ۹، ۶، ۱]
۱۱ مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز	[۲۱، ۱۲]
۱۲ افزایش بهره‌وری اقتصادی	[۲۱، ۱۶، ۱۵، ۱۲، ۸، ۷، ۵]
۱۳ کاهش شاخص بیکاری و افزایش اشتغال	[۲۳، ۲۲، ۲۰، ۱۶، ۸، ۷]
۱۴ گسترش فعالیت بخش خصوصی	[۲۰، ۱۸، ۱۲، ۷]
۱۵ تشکیل سرمایه‌های بزرگ	[۷]
۱۶ صرفه جویی در مواد اساسی	[۱۲، ۷، ۵]
۱۷ کار جهادگونه	[۲۴، ۲۱، ۱۳، ۱۲، ۱۰، ۹، ۷، ۱]
۱۸ استحکام معنویت در جامعه	[۹، ۷، ۱]
۱۹ پرهیز از توجه اجتماعی به مسائل حاشیه‌ای	[۷، ۱]
۲۰ تأمین اقلام راهبردی (غذا و دارو)	[۲۵، ۲۳، ۲۱، ۱۲]
۲۱ دسترسی دولت به منابع درآمدی	[۲۵]
۲۲ حمایت از تولید ملی	[۲۱، ۱۹، ۱۳، ۱۲، ۱۰، ۸، ۵، ۱]
۲۳ سرمایه‌گذاری نوآورانه	[۲۶]
۲۴ مبارزه با فساد اقتصادی	[۲۵، ۱۲، ۱۰، ۱]
۲۵ نوآوری و شکوفایی	[۲۷، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۱۸، ۱۳]
۲۶ کنترل (پایش) تورم	[۲۵، ۱۰]
۲۷ حمایت از عوامل تولید داخلی	[۲۴، ۱۳، ۱۲]
۲۸ نرخ رشد اقتصادی بالا	[۲۲، ۱۷، ۱۶، ۸]
۲۹ تأمین نیازهای اساسی از سوی دولت	[۷]
۳۰ پدیداری اقتصاد دانش بنیان	[۲۸، ۲۱، ۱۸، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۵]
۳۱ حداکثرکردن استفاده‌ی بهینه از امکانات و تجهیزات موجود در کشور	[۱۸، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۵]
۳۲ بازار دارایی فکری	[۲۶]

ادامه جدول ۱: مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

مؤلفه‌ها	مراجع
۳۳	حفظ حداقل‌های پدافند اقتصادی [۲۵]
۳۴	اصلاح ساختار دولتی [۲۹، ۲۱، ۱۲]
۳۵	کاهش آسیب‌های اجتماعی [۹]
۳۶	توجه به نخبگان و استفاده از فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوین [۲۱]
۳۷	مدیریت درست منابع انرژی [۲۰، ۱۲، ۱۰]
۳۸	توجه به اهمیت و جایگاه کلی فرهنگ در اقتصاد مقاومتی [۳۰، ۹]
۳۹	توجه به آرمان‌های مکتب اسلام [۹]
۴۰	توجه به نقش زنان [۹]
۴۱	اتصال شرکت‌های کوچک و متوسط به صنایع [۲۶]
۴۲	افزایش تولید و مصرف منابع انرژی تجدیدپذیر [۲۸]
۴۳	مدیریت بهینه‌ی منابع مالی [۱۰]
۴۴	نقش پشتیبانی رسانه‌ها و مؤسسات فرهنگی [۲۱، ۱۲، ۹، ۱]
۴۵	نقش آموزش و پرورش در سطوح پایه [۹]
۴۶	عدالت محوری [۱، ۹]
۴۷	تقویت و تحکیم سرمایه اجتماعی [۲۱، ۱۶، ۱۵، ۹]
۴۸	سهم‌بری عادلانه‌ی عوامل [۲۱، ۹]
۴۹	توجه به سرمایه‌های انسانی [۲۳، ۱۸، ۹]
۵۰	بهره‌گیری از ابزارهای مالی اجتماعی [۹]
۵۱	بهره‌گیری از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها [۲۱، ۱۱، ۹]
۵۲	مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی برای رفع نیازهای کشور [۳۱، ۲۳، ۱۷، ۱۰]
۵۳	رفع موانع حضور فعالان مردمی در عرصه‌ی اقتصادی [۹]
۵۴	بهبود فضای کسب و کار [۱۰]
۵۵	حمایت همه‌جانبه‌ی هدفمند از صادرات کالاها و خدمات [۲۲، ۲۱، ۱۸، ۱۶، ۱۲]
۵۶	حرکت بر اساس برنامه [۱۲، ۱۱، ۱۰]
۵۷	افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور [۲۱، ۱۲]
۵۸	استفاده‌ی مناسب از ذخایر نفت و گاز [۲۱، ۱۲]
۵۹	مدل‌سازی یا طراحی الگوی سبک زندگی منطبق بر اقتصاد مقاومتی [۱۲]
۶۰	بهینه‌سازی زیرساخت‌های انرژی [۲۸]
۶۱	توجه بیشتر به منابع مشترک نفتی [۲۸]
۶۲	تبدیل خام‌فروشی به فرآورده‌ها [۲۸]
۶۳	بهینه‌سازی سیستم بانکی کشور [۲۳، ۲۱]
۶۴	اجرای مالیات بر ارزش افزوده [۲۳، ۲۱]
۶۵	نظارت در همه‌ی سطوح [۴]
۶۶	کارآفرینی [۲۷، ۱۸، ۴]
۶۷	توسعه‌ی گردشگری [۳۱]
۶۸	حکمرانی مطلوب [۱۵]
۶۹	مراقبت از توانمندی حمل و نقل کشور [۱۳]
۷۰	استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی دینی و ملی [۹]

۶۸

شماره دهم
پاییز و زمستان
۱۳۹۵
دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

بهرین
پژوهش

مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران
مدل ترکیبی مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی: رویکردی
مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران

بنابراین با توجه به جدول ۲ و با توجه به کثرت مؤلفه‌های مستخرج شده، از میان مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، شش گروه کلی حمایت از تولید ملی، اقتصاد دانش بنیان، استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، دینی و ملی، مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی، توسعه‌ی

حال با توجه به جدول ۱، مؤلفه‌هایی که دارای مفهوم یکسانی هستند و به نظر می‌رسد که بر هم منطبق‌اند در کنار هم قرار داده شده‌اند و سپس مؤلفه‌هایی که مؤلفه‌های دیگر را پوشش می‌دهند انتخاب شده و طبقه‌بندی نهایی در جدول ۲ بیان شده است.

جدول ۲: مؤلفه‌های نهایی اقتصاد مقاومتی

شماره	مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی	زیرمؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی
۱	حمایت از تولید ملی	مدیریت واردات و صادرات کالا و خدمات مصرف کالای ایرانی کارآفرینی
۲	اقتصاد دانش بنیان	استفاده از فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوین توجه به نخبگان بازار دارایی فکری نوآوری و شکوفایی
۳	استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، دینی و ملی	تقویت و تحکیم سرمایه‌ی اجتماعی عدالت‌محوری طراحی الگوی سبک زندگی منطبق بر اقتصاد مقاومتی توسعه‌ی گردشگری
۴	مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی	توجه به آرمان‌های اسلام و استحکام معنویت در جامعه نقش آموزش و پرورش و رسانه‌ها توجه به اهمیت و جایگاه فرهنگ صرفه‌جویی در منابع و اصلاح الگوی مصرف استفاده‌ی مناسب از ذخایر نفت و گاز و کاهش وابستگی به درآمدهای نفت
۵	توسعه‌ی اقتصادی	بهینه‌سازی زیرساخت انرژی تبدیل خام‌فروشی به فرآورده‌ها افزایش تولید و مصرف منابع انرژی تجدیدپذیر افزایش بهره‌وری اقتصادی کاهش بیکاری و افزایش اشتغال پایش تورم مبارزه با فساد اقتصادی کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد
۶	کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی	بهینه‌سازی سیستم بانکی کشور و مدیریت صحیح منابع مالی و ارزی تأمین نیازهای راهبردی مورد نیاز از سوی دولت حکمرانی مطلوب استفاده‌ی بهینه از امکانات و تجهیزات در کشور نظارت و ارزشیابی مناسب در تمام سطوح حرکت بر اساس برنامه و پرهیز از توجه به مسائل حاشیه‌ای اصلاح ساختار دولتی وحدت کلمه در مباحث سیاسی

۶۹

شماره دهم
پاییز و زمستان
۱۳۹۵
دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی: رویکردی مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران

مدیریت دانش، شامل روش‌های بهبود و راهکارهای عملی است که به مدیریت کمک می‌کند تا در هر سطح و بخشی از سازمان بهبود روش‌های کاری و محصولات امکان‌پذیر شود [۳۳].

مدیریت دانش فرایندی نظام‌مند و سازمان‌یافته برای کسب، سازماندهی و انتقال دانش ضمنی و آشکار کارکنان به‌گونه‌ای است که دیگر کارکنان بتوانند از آن استفاده کنند تا در انجام کارشان مؤثرتر و بهره‌ورتر باشند [۳۵].

مدیریت دانش برحسب ویژگی‌هایی که در یک فرایند ساخت‌یافته یا چرخه‌ی زندگی وجود دارد، می‌تواند جریان یابد که این چرخه از مفهوم و ایجاد آن شروع شده و تا یک وضعیت سودمند برای به اشتراک‌گذاری و به‌کارگیری دانش ادامه می‌یابد.

اقتصادی و کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی برای انجام گام اصلی تحقیق انتخاب گردیدند.

مدیریت دانش

مدیریت دانش، یک واژه‌ی علمی است که ارائه‌ی تعریف استاندارد از آن مشکل است (به دلیل ابهامات موجود در تعریف خود دانش)، اما تعاریف زیر تا حدودی آن را توصیف می‌کند: به اعتقاد دانپورت و پروساک^۲، مدیریت دانش، یک فرایند خاص سازمانی و سیستمی برای کسب، سازمان‌دهی، نگهداری، کاربرد، پخش و خلق دوباره‌ی دانش صریح و ضمنی کارکنان به منظور افزایش عملکرد سازمان و ارزش‌آفرینی است [۳۳].

مقاومتی را می‌توان مترادف با مجموعه سیاست‌هایی دانست که با هدف رسیدن به اقتصادی مقاوم در مقابل بحران‌ها و افزایش ضریب امنیت اقتصادی و نیز افزایش امکان مانور اقتصاد ملی طراحی و به اجرا گذاشته می‌شود [۴۲].

مدیریت دانش و مدیریت بحران

هنگام مواجهه با بحران، سازمان‌ها هزینه و وقت زیادی صرف کرده و افراد بسیاری، تجارب گوناگونی به دست می‌آورند. تجربه‌ی اداره کردن بحران‌ها و ثبت این تجارب به عنوان دانش سبب شده سازمان‌ها اشتباهاتشان را ببینند و آموزش سازمانی وسیعی را شروع کرده تا کسب، تقسیم‌بندی و رسمی‌سازی دانش را تسهیل کنند. بنابراین مدیریت دانش می‌تواند نقش مهمی در مدیریت بحران بازی کند. سازمان‌ها به انواع متفاوتی دانش نیاز دارند و استراتژی‌های مدیریت دانش گوناگونی را به کار می‌برند تا در زمان بحران‌ها بهترین نتیجه را کسب کنند. همچنین مدیریت بحران برای انطباق با تغییرات و به منظور گذر از مشکلات و رفع آسیب‌های ایجاد شده در محیط با شرایط خاص و جدید، ویژگی‌های خاصی را می‌طلبد که عموماً مدیران برای پاسخ به آن‌ها با مشکلات بسیاری مواجه می‌شوند. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها که می‌تواند به رهبران و مدیران در پاسخ به این تغییرات کمک کند مدیریت دانش است [۴۳].

مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی

محمدی مقدم و همکاران [۱۴] در مقاله‌ای به بررسی رابطه بین اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش پرداخته‌اند. جامعه آماری ایشان ۱۰۰ نفر از کارآفرینان و صنعتگران یک شهرک صنعتی در شهر تبریز بوده‌اند. که بر اساس نتایج به دست آمده این تحقیق، رابطه معنادار بین اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش وجود دارد. بر این اساس بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه همبستگی بالاتری مشاهده شده. همچنین در بین ابعاد اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی بالاترین همبستگی و مقابله با دشمن پایین‌ترین همبستگی را با گرایش کارآفرینانه دارند و از بین ابعاد اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش بنیان بالاترین و مدیریت مصرف پایین‌ترین همبستگی را با مدیریت دانش دارد.

در خصوص ارتباط بین مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی، آقاجانی و مجدد [۴۴] نیز در مقاله‌ای به تشریح اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه، مدیریت دانش و تعامل سازنده و بهینه‌ی آن‌ها در خلق ثروت دانش بنیان پرداخته‌اند و در نهایت نتیجه‌گیری کرده‌اند که با توسعه‌ی نوآوری در فعالیت‌های اقتصادی حرکت به سمت گرایش‌های کارآفرینانه و کسب دانش صحیح به منظور تحقق این امر، مسیر در راستای اقتصاد دانش بنیان، شفافیت و وضوح بسیار زیادی می‌یابد و بنابراین با توجه به اهمیت فراوان اقتصاد مقاومتی، گرایش‌های کارآفرینانه و مدیریت دانش بر توسعه اقتصادی کشور، با تعامل این سه مهم در اقتصاد دانش بنیان، به کشور در راه توسعه یاری بزرگی می‌رساند.

چندین چرخه‌ی مختلف از مدیریت دانش وجود دارد که با توجه به روند انجام تحقیقات و نظریات خبرگان، از میان فرایندها، چرخه‌ی نویس و همکاران^۲ [۳۶] که مشتمل بر سه فاز خلق دانش، به‌کارگیری دانش و اشتراک دانش است، در این پژوهش مبنا قرار گرفت که در ادامه به توضیح مختصر آن‌ها پرداخته شده است.

• خلق دانش

به‌طور کلی دانش سازمانی باید در جهت خدمات، فرایندها و محصولات سازمان به کار گرفته شود. اگر سازمانی به راحتی نتواند شکل صحیح دانش را در جای مناسب آن مشخص کند ممکن است در حفظ مزیت‌های رقابتی خود با مشکل روبه‌رو شود [۳۸].

• اشتراک دانش

اشتراک دانش شامل تبادل، جابه‌جایی و توزیع دانش مناسب به فرد و گروه مناسب است. مفهوم اشتراک بیشتر در رابطه با دانش ضمنی به کار برده می‌شود [۳۹]. پژوهشگران دیگری نیز تسهیم دانش را به‌منزله‌ی مجموعه‌ای از رفتارهایی تعریف می‌کنند که شامل مبادله‌ی اطلاعات یا کمک کردن به دیگران است.

حجم و چگونگی رابطه‌ی این فرایندها با یکدیگر، متمایزکننده‌ی اقتصادهای مدرن از اقتصادهای سنتی است. در واقع یکی از راه‌های اساسی جریان دانش، جریان آن از فرایند استفاده به فرایند تولید است. دانشی که در این کانال جریان می‌یابد دانش چگونگی و در رابطه با مسائل فرایند استفاده است. این جریان پویایی سیستم اقتصادی و متمایزکننده‌ی اقتصادهای سنتی از اقتصادهای مبتنی بر دانش است [۴۰].

مدیریت بحران

بحران یعنی شرایطی خارج از وضعیت عادی و این به معنی آن است که الگوهای مدیریتی عادی در این شرایط کارساز نخواهد بود. مدیریت بحران، از منظرهای گوناگون مورد تعریف و بررسی دقیق واقع شده است. گستره‌ی مفهومی و تعریفی این واژه بسیار گسترده و دربرگیرنده‌ی هر تمهیدی برای پرهیز از بحران، جستجوی اندیشمندانه‌ی بحران و خاتمه و مهار بحران در راستای تأمین منافع ملی و غیره است. بر این اساس در بحران‌های ملی، یکی از وظایف مهم دولت‌ها و سازمان‌های دولتی ذیربط، مدیریت و اداره‌ی بحران‌ها در جوامع است [۴۱].

اقتصاد مقاومتی و مدیریت بحران

تشدید نابسامانی‌های اقتصادی اجتماعی و فرهنگی در طی دهه‌های اخیر کشور لزوم اعمال مدیریت بحران در شیوه‌های اطلاع‌رسانی و پیاده‌سازی سیاست‌های بالادستی و پایین دستی به منظور کاهش هزینه‌های تحمیلی به جامعه و رسیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی را تأکید می‌کند. از طرف دیگر قرارداد رشد بهره‌وری در اقتصاد ملی با تقلیل عوامل بحران‌زا و ایجاد ذخایر راهبردی از جمله مزایای بهره‌گیری از روش‌های مهندسی مدیریت بحران در برنامه‌های اقتصاد مقاومتی است. به بیان کلی، اقتصاد

روش تحقیق و ابزارها

طرح پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی است، چرا که بر اساس متغیرهای پژوهش و بررسی ادبیات موجود، الگوی جدیدی پیشنهاد می‌شود و به لحاظ روش از زمره‌ی تحقیقات پیمایشی و توصیفی - همبستگی است. راهبرد گردآوری داده‌ها در این تحقیق از نوع پیمایشی بوده که از ابزار پرسشنامه برای این منظور استفاده شده است. بر این اساس الگوی مفهومی پژوهش بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، توسعه داده شده و به منظور بررسی تجربی آن، پرسشنامه‌ای مبتنی بر بررسی ادبیات و نظر خبرگان تدوین گردید.

به طور کلی دو نوع رویکرد برای برآورد پارامترهای یک مدل معادلات ساختاری وجود دارد که عبارتند از رویکرد مبتنی بر کوواریانس و رویکرد مبتنی بر واریانس. رویکرد اول در تلاش است تا اختلاف بین کوواریانس‌های نمونه و آنچه که مدل نظری پیش‌بینی کرده است را حداقل کند. بر خلاف رویکرد اول، رویکرد حداقل مربعات جزئی در ابتدا با عنوان حداقل مربعات جزئی تکراری غیرخطی^۲ معرفی شد که هدف از آن حداکثر کردن واریانس متغیرهای وابسته‌ای است که توسط متغیرهای مستقل تعریف می‌شوند. همانند سایر مدل‌های معادلات ساختاری، مدل حداقل مربعات جزئی نیز دارای بخش ساختاری است که منعکس‌کننده‌ی ارتباط بین متغیرهای پنهان و یک جزء اندازه‌گیری است. کمترین مجذورات جزئی برای مقابله با مشکلات داده‌ای خاص مانند حجم اندک داده‌ها، وجود داده‌های گمشده و هم‌خطی بین متغیرهای مستقل طراحی شده است [۴۵].

در این پژوهش در نهایت داده‌های به دست آمده بر اساس رویکرد مدل‌یابی معادلات ساختاری (PLS) و به کمک نرم‌افزار Smart PLS مورد تجزیه و تحلیل و مطالعه‌ی استنباطی قرار گرفت.

روایی و پایایی پرسشنامه

با توجه به مرور پیشینه، پرسشنامه‌ای شامل دو بخش مبنی بر بررسی فرایندهای مدیریت دانش و همچنین بررسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی طراحی گردید و روایی آن‌ها توسط گروهی از متخصصان تأیید گردید. برای ارزیابی هر دو بخش پرسشنامه، از مقیاس ۳۴ گویه‌ای دارای طیف پنج امتیازی لیکرت (۱ به معنای خیلی کم تا ۵ به معنای خیلی زیاد) استفاده شده است. برای ارزیابی پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردید. مقدار آلفا برای بخش مدیریت دانش پرسشنامه ۰٫۹۲۸ و برای بخش اقتصاد مقاومتی ۰٫۹۴۴ و برای کل پرسشنامه ۰٫۹۵۶ به دست آمد.

نمونه‌ی آماری پژوهش

پرسشنامه‌ها در همه‌ی واحدهای ستادی بانک انصار و در بین خبرگان و افراد آشنا با مباحث مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی به صورت حضوری توزیع شدند که با توجه به حجم ۱۱۰ تایی

جامعه‌ی مذکور، با توجه به جدول مورگان، عدد به دست آمده برای نمونه ۸۶ واحد است که از میان پرسشنامه‌های توزیع شده در جامعه‌ی مورد نظر، ۹۰ پرسشنامه به دست آمد که ۶ پرسشنامه ناقص بود و در نهایت ۸۴ پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۳ خلاصه‌ای از داده‌های توصیفی نمونه‌ی آماری تحقیق را ارائه می‌دهد:

جدول ۳: اطلاعات توصیفی نمونه

سطح	توضیحات	تعداد مصاحبه‌شوندگان	درصد
تحصیلات	کاردانی	۸	۹٫۵۲
	کارشناسی	۴۰	۴۷٫۶۲
	کارشناسی ارشد	۲۹	۳۴٫۵۳
	دکتر	۷	۸٫۳۳
	مجموع	۸۴	۱۰۰
سابقه‌ی کار	زیر ۵ سال	۳۳	۳۹٫۲۹
	۵-۱۰ سال	۷	۸٫۳۳
	۱۰-۱۵ سال	۳۳	۳۹٫۲۹
	بالای ۱۵ سال	۱۱	۱۳٫۰۹
	مجموع	۸۴	۱۰۰
سن	۳-۲۵	۲۳	۲۷٫۳۹
	۳۰-۳۵	۳۱	۳۶٫۹۱
	۴۰-۳۵	۱۵	۱۷٫۸۵
	بالای ۴۰	۱۵	۱۷٫۸۵
	مجموع	۸۴	۱۰۰

تئوری و محاسبات

ارائه‌ی مدل

تصویر ۱ مدل آزمون‌شده‌ی پژوهش را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برای مدیریت دانش بر اساس مطالعات از قبل صورت گرفته، سه فرایند تولید، اشتراک و به‌کارگیری دانش و بر همین اساس برای اقتصاد مقاومتی شش مؤلفه‌ی حمایت از تولید ملی، مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی، توسعه‌ی اقتصادی، استفاده از ظرفیت ملی، فرهنگی و دینی، اقتصاد دانش‌بنیان و کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه در نظر گرفته شده است و در نهایت تأثیر مدیریت دانش بر اقتصاد مقاومتی از طریق پرسش‌هایی درخصوص این مؤلفه‌ها و همچنین پرسش‌هایی که به‌طور مستقیم مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی را مورد سنجش قرار می‌دهند، با به‌کارگیری روش حداقل مربعات جزئی، مورد سنجش قرار گرفته است.

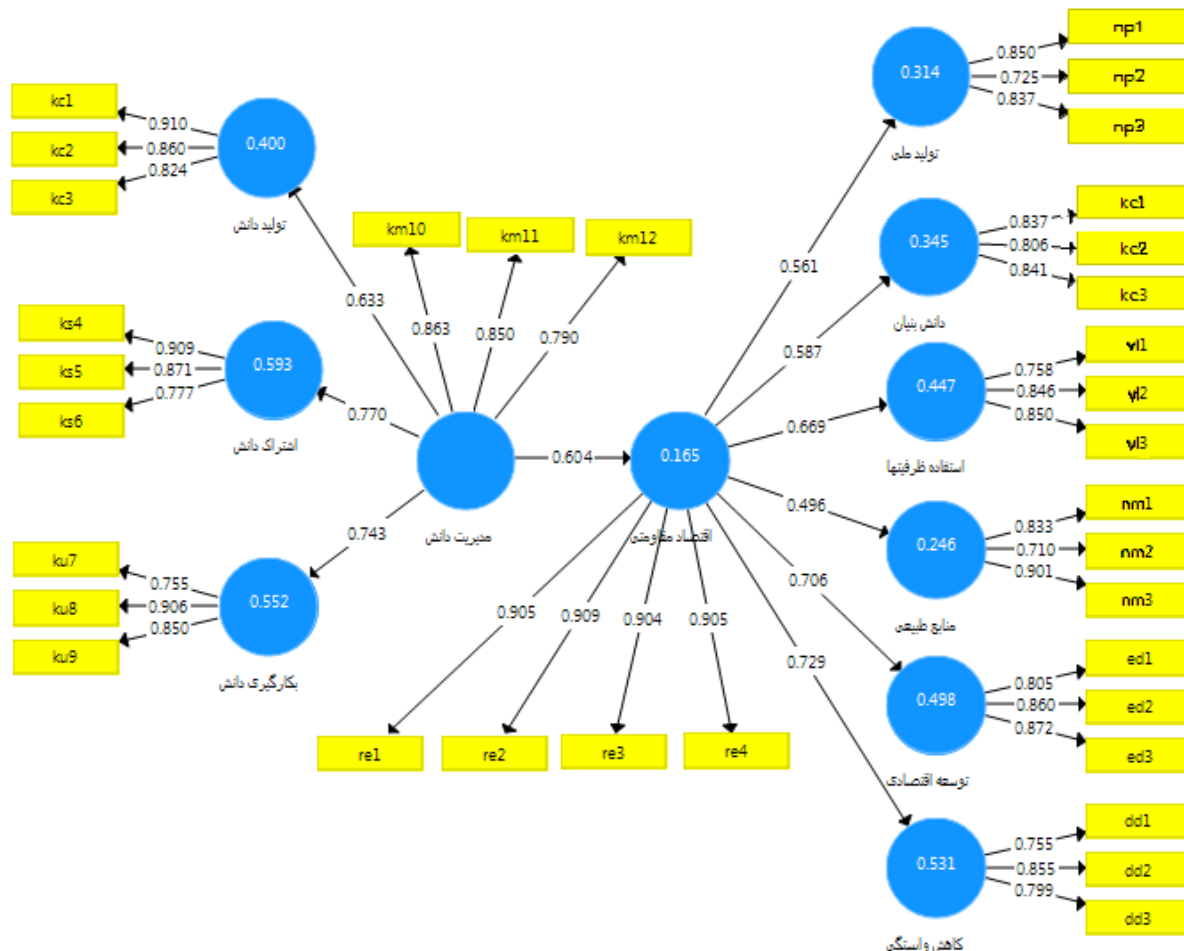
مدل‌های مبتنی بر مدل‌یابی معادلات ساختاری (ازجمله پی. ال. اس) دارای دو بعد مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری هستند. کفایت مدل اندازه‌گیری بر اساس سه معیار اصلی شامل پایایی هر یک از سنج‌ها و معیارها، روایی همگرا و روایی واگرا یا تشخیصی تعیین می‌گردد. برای بررسی پایایی سازه‌ها، هالاند^۴ [۴۲] دو ملاک را پیشنهاد می‌کند که شامل ۰٫۱ پایایی هر یک از گویه‌ها؛ ۰٫۲ پایایی ترکیبی^۵ هر یک از سازه‌ها است. در پایایی هر یک از گویه‌ها، بار

جدول ۴: بررسی پایایی و روایی همگرای سازه‌های تحقیق

Composite reliability	AVE	بار عاملی	علامت نشانگر	متغیر	Composite reliability	AVE	بار عاملی	علامت نشانگر	متغیر
۰.۸۵۹	۰.۶۷۱	0.758	VL ₁	استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، دینی و ملی	۰.۸۹۹	۰.۷۴۹	0.910	KC ₁	تولید دانش
		0.846	VL ₂				0.860	KC ₂	
		0.850	VL ₃				0.824	KC ₃	
۰.۸۴۷	۰.۶۴۹	0.850	NP ₁	حمایت از تولید ملی	۰.۸۹۰	۰.۷۳۰	0.909	KS ₄	اشتراک دانش
		0.725	NP ₂				0.871	KS ₅	
		0.837	NP ₃				0.777	KS ₆	
۰.۸۶۸	۰.۶۸۶	0.837	KE ₁	اقتصاد دانش بنیان	۰.۸۷۷	۰.۷۰۴	0.755	KU ₇	به‌کارگیری دانش
		0.806	KE ₂				0.906	KU ₈	
		0.841	KE ₃				0.850	KU ₉	
۰.۸۴۵	۰.۶۴۶	0.755	DD ₁	کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه	۰.۸۷۳	۰.۶۹۷	0.863	KM ₁₀	مدیریت دانش
		0.855	DD ₂				0.850	KM ₁₁	
		0.799	DD ₃				0.790	KM ₁₂	
۰.۹۴۸	۰.۸۲۰	0.905	RE ₁	اقتصاد مقاومتی	۰.۸۵۸	۰.۶۶۹	0.833	NM ₁	مدیریت بهینه منابع طبیعی
		0.909	RE ₂				0.710	NM ₂	
		0.904	RE ₃				0.901	NM ₃	
		0.905	RE ₄				0.805	ED ₁	توسعه اقتصادی
		0.860	ED ₂						
					۰.۸۸۳	۰.۷۱۶	0.872	ED ₃	

(مانند تولید دانش)، به‌طور مناسب انتخاب شده‌اند و مورد تأیید هستند. همان‌طور که گفته شد برای بررسی پایایی ترکیبی از شاخص پایایی ترکیبی استفاده می‌شود که مقادیر قابل پذیرش برای آن مقدار ۰.۷ یا بیشتر است و طبق جدول ۴، مقادیر تمام Composite reliabilityها از ۰.۷ بیشتر بوده و این نشان‌دهنده‌ی

عاملی ۰.۴ و بالاتر در تحلیل عاملی تأییدی نشانگر سازه‌ی خوب تعریف شده است. همان‌طور که در جدول ۴ آورده شده است تمامی بارهای عاملی این پژوهش دارای بار عاملی بالاتر از ۰.۴ بوده و بالاتر از حداقل قابل قبول است و این بدان معناست که نشانگرهای مدل (مانند KC_۱) برای اندازه‌گیری سازه‌ی خود

تصویر ۱: مدل آزمون‌شده‌ی پژوهش (ضرایب مسیر و بارهای عاملی)

۲۲
شماره دهم
پاییز و زمستان
۱۳۹۵
دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

مدل ترکیبی مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی: رویکردی مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران

جدول ۵: بررسی روایی و اگرای سازه‌های تحقیق

کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه	مدیریت بهینه منابع طبیعی	مدیریت دانش	اقتصاد دانش بنیان	حمایت از تولید ملی	تولید دانش	توسعه اقتصادی	بکارگیری دانش	اقتصاد مقاومتی	اشتراک دانش	استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، دینی و ملی	
										۰,۸۱۹	استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، دینی و ملی
									۰,۸۵	۰,۳۵	اشتراک دانش
								۰,۹۰	۰,۴۵	۰,۶۶	اقتصاد مقاومتی
							۰,۸۳	۰,۴۱	۰,۷۲	۰,۳۰	به‌کارگیری دانش
						۰,۸۴	۰,۳۵	۰,۷۰	۰,۳۶	۰,۶۹	توسعه‌ی اقتصادی
					۰,۸۶	۰,۴۸	۰,۶۸	۰,۵۲	۰,۷۰	۰,۴۴	تولید دانش
				۰,۸۰	۰,۵۲	۰,۵۱	۰,۳۵	۰,۵۶	۰,۴۵	۰,۵۸	حمایت از تولید ملی
			۰,۸۲	۰,۶۳	۰,۶۱	۰,۶۴	۰,۵۰	۰,۵۸	۰,۵۲	۰,۶۶	اقتصاد دانش بنیان
		۰,۸۳	۰,۵۴	۰,۳۹	۰,۶۳	۰,۳۹	۰,۷۴	۰,۴۰	۰,۷۷	۰,۳۳	مدیریت دانش
	۰,۸۱	۰,۴۱	۰,۷۰	۰,۴۴	۰,۳۸	۰,۵۵	۰,۳۹	۰,۴۹	۰,۴۲	۰,۴۷	مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی
۰,۶۸	۰,۶۰	۰,۵۰	۰,۶۶	۰,۵۴	۰,۵۱	۰,۶۹	۰,۴۵	۰,۷۲	۰,۵۳	۰,۶۳	کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه

نسبت به سازه‌های دیگر مانند اقتصاد دانش بنیان، تولید دانش و ... دارد. بنابراین نتایج بررسی روایی تشخیصی نشان می‌دهد که مدل به دست آمده دارای روایی و اگر نیز هست.

پس از تأیید ویژگی‌های مطلوب مدل اندازه‌گیری، نتایج آزمون ضرایب معناداری مدل برای ساختاری تحقیق باید مورد بررسی قرار بگیرد. بررسی معناداری ضرایب مسیر با استفاده از دستور بوت استرپ^۷ انجام می‌پذیرد. برای این منظور لازم است تا مقدار t هر مسیر نشان داده شود. مسیرهایی که دارای مقادیر t بیشتر از ۱,۹۶ باشند در سطح معناداری ۹۵٪ هستند [۴۵]. از همین رو از روش آزرگیری استفاده شد که برای این منظور آزرگیری، در حالت ۵۰۰ نمونه شبیه‌سازی شد. نتایج این بررسی در جدول ۶ نشان داده شده است.

ستون اول در جدول ۶ ضرایب مسیر را نشان می‌دهد. مثبت بودن این ضرایب نشان‌دهنده‌ی وجود رابطه‌ی مثبت میان دو سازه است و هرچه مقدار این ضریب مسیر بالاتر باشد، رابطه‌ی بین آن دو سازه قوی‌تر از سازه‌های دیگر است، بنابراین در میان مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه مهم‌ترین مؤلفه‌ی اقتصاد مقاومتی و همچنین اشتراک دانش مهم‌ترین مؤلفه‌ی مدیریت دانش شناخته می‌شود. همچنین ضرایب ستون دوم، پایین بودن مقادیر خطای استاندارد در مدل را تأیید می‌کند. در نهایت همان‌طور که مشخص است تمامی مقادیر t که در ستون سوم آورده شده‌اند، از ۱,۹۶ بالاتر هستند و این امر

این است که در بین پاسخ‌دهندگان مختلف مورد مطالعه، برداشت یکسانی از سؤالات وجود داشته است.

همچنین شاخص متوسط واریانس استخراج شده (AVE) به‌منزله‌ی شاخص روایی همگرا ارائه گردیده است که چین^۸ [۴۳]، مقادیر ۰,۵ و بیشتر را توصیه می‌کند که تمامی این مقادیر نیز در این پژوهش بالاتر از ۰,۵ است و این امر به معنای آن است که هر نشانگر فقط سازه‌ی خود را اندازه‌گیری می‌کند و ترکیب آن‌ها به گونه‌ای است که تمام سازه‌ها به خوبی از یکدیگر تفکیک شده‌اند. بنابراین مقادیر این شاخص‌ها در جدول ۴ مقادیر آورده شده است که همگی بر پایایی و روایی همگرای مناسب پژوهش دلالت دارند.

آزمون مدل ساختاری

برای بررسی روایی و اگرای سازه‌های تحقیق، باید میزان همبستگی هر نشانگر با تمام سازه‌های دیگر مدل محاسبه شود و مقادیر باید برای سازه‌ی انتخابی بیشتر از سایر سازه‌ها باشد. بدین منظور ریشه‌ی دوم میانگین واریانس استخراج شده را جایگزین ماتریس همبستگی می‌کنیم. مقدار جذر (نوشته شده در قطر ماتریس) باید از سایر همبستگی‌های عامل‌های دیگر با این سازه بیشتر باشد [۴۴]. مطابق با جدول ۵ مشخص است که تمامی ضرایب قرار گرفته در قطر ماتریس از دیگر ضرایب هم‌سطر خود بیشتر هستند و این یعنی هر نشانگر دارای بیشترین همبستگی با سازه‌ی خود نسبت به سایر سازه‌ها است، برای مثال نشانگر np_1 با سازه‌ی خود یعنی حمایت از تولید ملی همبستگی بیشتری

جدول ۶: خلاصه‌ی نتایج آزمون فرضیه‌ی پژوهش

سازه-> سازه	ضریب مسیر	خطای استاندارد	آماره t	p-value
اقتصاد مقاومتی <- استفاده از ظرفیت‌ها	۰.۶۶۹	۰.۰۵۴	۱۲.۴۱۸	۰.۰۰۰
اقتصاد مقاومتی <- توسعه‌ی اقتصادی	۰.۷۰۶	۰.۰۶۱	۱۲.۱۷۶	۰.۰۰۰
اقتصاد مقاومتی <- حمایت از تولید ملی	۰.۵۶۱	۰.۰۶۴	۸.۱۶۸	۰.۰۰۰
اقتصاد مقاومتی <- اقتصاد دانش‌بنیان	۰.۵۸۷	۰.۰۷۳	۸.۰۸۰	۰.۰۰۰
اقتصاد مقاومتی <- مدیریت منابع طبیعی	۰.۴۹۶	۰.۰۸۵	۶.۲۹۶	۰.۰۰۰
اقتصاد مقاومتی <- کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه	۰.۷۲۹	۰.۰۵۱	۱۴.۰۳۶	۰.۰۰۰
مدیریت دانش <- اشتراک دانش	۰.۷۷۰	۰.۰۴۸	۱۵.۳۲۳	۰.۰۰۰
مدیریت دانش <- تولید دانش	۰.۶۳۳	۰.۰۶۳	۳.۹۰۱	۰.۰۰۰
مدیریت دانش <- به‌کارگیری دانش	۰.۷۴۳	۰.۰۴۹	۱۵.۷۸۹	۰.۰۰۰
مدیریت دانش <- اقتصاد مقاومتی	۰.۶۰۴	۰.۱۰۷	۹.۷۴۷	۰.۰۰۰

همان‌طور که در مدل نمایان است، از میان سه فرایند مدیریت دانش، اشتراک دانش به‌منزله‌ی مهم‌ترین فرایند مدیریت دانش در نظر گرفته شده است و این‌طور به نظر می‌رسد که بانک انصار در پیاده‌سازی مدیریت دانش، اغلب برنامه‌های خود را به اشتراک دانش در سازمان معطوف داشته است.

بنابراین شاید بتوان این‌گونه نتیجه گرفت که سازمان‌های دیگر نیز برای کمک به تحقق سریع‌تر اقتصاد مقاومتی، اولین گامی که می‌توانند در این راستا بردارند، حرکت برای کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و سپس گام‌هایی برای توسعه‌ی اقتصادی سازمان خود است تا کشور را در این امر مهم یاری رسانند.

بنابراین با نتیجه‌ی حاصل شده در این پژوهش می‌توان سازمان‌های کشور را به سرمایه‌گذاری در مدیریت دانش تشویق کرد تا از این طریق علاوه بر بهره‌بردن از فواید مدیریت دانش در سازمان خود، گامی مؤثر برای تحقق سریع‌تر اقتصاد مقاومتی نیز برداشته باشند، زیرا واضح است که برای تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور، تمامی نهادها و سازمان‌های آن باید با این مفهوم و اهمیت محقق شدن آن آشنا شوند و برای کمک به تحقق آن برنامه‌ریزی و سپس اقدام کنند.

نتیجه‌گیری

امروزه اقتصاد مقاومتی یکی از مهم‌ترین مباحث روز کشور است که هر نهاد و سازمانی باید در جهت یاری رساندن به تحقق سریعتر آن تلاش کند، زیرا راهکاری مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در حوزه‌های گوناگون امنیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و مدیریت صحیح این بحران‌ها است.

از میان راه‌های مختلف برای دستیابی به این هدف مهم، دانش و توجه و اهمیت به آن یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی شناخته شده است. همان‌طور که مقام معظم رهبری نیز فرمودند، برای تحقق اقتصاد مقاومتی راهکار اصلی اهمیت به دانایی و علم و دانش است. به همین دلیل در پژوهش حاضر، مدیریت دانش به‌منزله‌ی پلی برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی مورد بررسی قرار گرفت تا با پیاده‌سازی مدیریت دانش در سازمان‌ها، علاوه بر کمک به تولید ثروت از دانش در

نشان‌دهنده‌ی معناداری تمامی رابطه‌های مشخص شده بین سازه‌های مدل است.

بحث و نتایج

جامعه‌ی آماری این پژوهش بانک انصار در نظر گرفته شده است که دلیل اصلی این انتخاب، فعالیت‌ها و برنامه‌ریزی‌های فراوان این بانک برای تحقق اقتصاد مقاومتی و اهمیت دادن بانک انصار به موضوع اقتصاد مقاومتی و تلاش برای تحقق سریع‌تر و بهتر اقتصاد مقاومتی در کشور است. پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده از این بانک، مطابق با روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار smart PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و همان‌طور که در جدول‌های ۵ و ۴ مشاهده گردید، پایایی و روایی مدل مورد نظر تأیید شد.

در ادامه بر اساس روابط ارائه شده در جدول ۶ می‌توان بیان نمود که مدیریت دانش با ضریب مسیر برابر ۰.۶۰۴ تأثیر مثبت و با $t=9.747 > 1.96$ تأثیر معناداری بر اقتصاد مقاومتی دارد و بنابراین فرضیه‌ی اصلی پژوهش که بررسی تأثیر مدیریت دانش بر اقتصاد مقاومتی است تأیید می‌شود. همچنین تمامی ضرایب مسیر و مقادیر t نشان داده شده در جدول، وجود ارتباطات مثبت و معنادار را بین سایر مؤلفه‌های مشخص شده تأیید می‌کند. بدین معنا که بین اقتصاد مقاومتی و هر شش مؤلفه‌ی آن و همچنین مدیریت دانش و سه فرایند اصلی آن رابطه‌ی معنادار و مثبت وجود دارد.

همان‌طور که در تصویر ۱ و با توجه به ضرایب مسیر مشخص است، کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی و سپس با اختلاف بسیار اندک، مؤلفه‌ی توسعه‌ی اقتصادی را می‌توان از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در تحقق اقتصاد مقاومتی در نظر گرفت و شاید این بدان معنا باشد که بانک انصار بیشتر فعالیت‌های خود را با هدف کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه شکل داده و همچنین به دلیل نقش پررنگ توسعه‌ی اقتصادی ممکن است ناشی از این نکته باشد که این بانک به دلیل اینکه نقش مهمی در اقتصاد کشور دارد، برنامه‌های متعددی را برای توسعه‌ی اقتصادی در نظر گرفته و اجرایی‌کند تا از این طریق بتواند در تحقق اقتصاد مقاومتی کشور نیز نقشی را ایفا سازد. همچنین،

۵. گزارش مشروح سخنان دانشجویان با رهبر انقلاب، <http://www.farsnews.com/newstext.php>، ۹۴/۴/۲۱.
۶. کمیسیون اقتصاد کلان، بازگانی و نظام اداری (۱۳۹۲). اصول کلی حاکم بر اقتصاد مقاومتی در سیاست‌های کلی. فصلنامه‌ی سیاست کلان، سال دوم، شماره‌ی دوم، ۱۴۱، ۱۵۲.
۷. جعفری، انوش؛ آهنگری، مریم (۱۳۹۱). مقاومت اقتصادی در پرتو اقتصاد مقاومتی. فصلنامه‌ی کارآگاه، سال پنجم، شماره‌ی ۲۰، ۲۴۱، ۲۴۳.
۸. تار، فتح اله؛ کاویانی، زهرا (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی و مؤلفه‌های آن. فصلنامه‌ی سیاست کلان، سال دوم، شماره‌ی دوم، ۲۶، ۹.
۹. میرمعزی، سیدحسین (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری). فصلنامه‌ی اقتصاد اسلامی، سال دوازدهم، شماره‌ی ۴۷، ۴۹، ۷۶.
۱۰. حسین زاده بحرینی، محمد حسین (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی؛ راهکاری برای توسعه. فصلنامه مشکو، شماره‌ی ۱۱۸، ۱۱۸، ۱۳۸.
۱۱. خانباشی، محمد، (۱۳۹۳). رویکرد فرهنگی. اجتماعی به مفهوم اقتصاد مقاومتی. ماهنامه‌ی کار و جامعه، شماره‌ی ۱۷۱، ۱۷۱، ۴.
۱۲. هزاوئی، سید مرتضی؛ زیرکی حیدری، علی، (۱۳۹۳). اقتصاد مقاومتی نماد مدیریت جهادی در اقتصاد سیاسی ایران. فصلنامه‌ی مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره‌ی ۳۷، ۲۶، ۹.
۱۳. سیف، اله مراد، (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر نقشه‌ی راه پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ج. ا. ایران. فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی بسیج، شماره‌ی ۶۱.
۱۴. محمدی مقدم، یوسف؛ ذوالفقاری، حسین؛ علی پور، میثم؛ رسولیان، پرپسا، (۱۳۹۲). بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش. فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی، شماره‌ی دوم، ۱۰۷، ۱۲۰.
۱۵. اسدی، علی (۱۳۹۳). نظام اقتصاد اسلامی الگویی کامل برای اقتصاد مقاومتی. فصلنامه‌ی سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره‌ی ۲، شماره‌ی ۲.

16. Briguglio, Lino, and Stephen Piccinino. (2009). Growth and Resilience 16. East Asia and The Impact of the 2009 Global Recession. Available at: http://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0011/141959/Growth.

17. Khanzadi and Heidari (2015). Analysing the Impact of Economic Strengthening on Economic Liberalization (A Resistive Economics Approach). Journal of Resistive Economics, Volume 6, Number 37.

18. Ashby J, Cox D, McInroy N, Southworth D. (2008). Delivering economic success: an international perspective on local government as stewards of local economic resilience.

19. Douglass, Mike (2011). Globalization and The Pacific Asia Crisis—Toward Economic Resilience Through Livable Cities. Asian Geographer, vol.19, 119-137.

۲۰. عربی، حسین (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی در بیانات مقام معظم رهبری. فصلنامه‌ی سیاست کلان، سال دوم، ۲۶، ۹.
۲۱. فشاری، مجید (۱۳۹۳). بررسی و تبیین الگوی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران. مجله‌ی اقتصادی، شماره‌ی ۵ و ۶، ۲۹، ۴۰.
۲۲. فشارکی، سیدجواد هاشمی؛ پورعبدی، سمیه (۱۳۹۳). تهدیدات اقتصادی و اقتصاد مقاومتی. اصفهان، علم آفرین.

سازمان‌ها، بتوان از آن در جهت کمک به تحقق اقتصاد مقاومتی یاری گرفت. بدین منظور در این پژوهش برای مدیریت دانش بر اساس مطالعات از قبل صورت گرفته، سه فرایند تولید، اشتراک و به‌کارگیری دانش و همچنین برای اقتصاد مقاومتی شش مؤلفه‌ی حمایت از تولید ملی، مدیریت بهینه‌ی منابع طبیعی، توسعه‌ی اقتصادی، استفاده از ظرفیت ملی، فرهنگی و دینی، اقتصاد دانش‌بنیان و کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و جهش در خودکفایی در نظر گرفته شدند. همچنین ستاد مرکزی بانک انصار تهران به‌عنوان جامعه‌ی آماری این پژوهش در نظر گرفته شد. پس از بررسی‌های صورت گرفته و تجزیه و تحلیل‌های انجام شده با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری، فرضیه‌ی اصلی تحقیق که تأثیر مثبت مدیریت دانش بر اقتصاد مقاومتی است تأیید شد. همچنین کاهش وابستگی به کشورهای بیگانه و توسعه‌ی اقتصادی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در بانک انصار شناخته شدند. بنابراین از طریق مدیریت صحیح دانش در سازمان می‌توان علاوه بر برداشتن گامی مهم در تحقق اقتصاد مقاومتی، بحران‌های پیش رو را نیز قبل از وقوع مدیریت کرد، زیرا مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی هر دو رابطه‌ای مستقیم با مدیریت بحران دارند و بنابراین سازمان‌ها می‌توانند راهبردهای سودمندی بر اساس نیازهای دانشی خود در زمان رویارویی با بحران‌ها به کار ببرند و بدین طریق گامی بزرگ در مدیریت بحران‌ها در سازمان‌ها نیز برداشته شده است.

همچنین بررسی این مدل در حوزه‌های دیگر بانک انصار در تمامی شهرهای ایران، بررسی روابط ذکر شده در مدل، در سایر بانک‌های جمهوری اسلامی ایران و دیگر سازمان‌های کشور، در نظر گرفتن رابطه‌ی بین مدیریت دانش با مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی به صورت مستقیم، از پیشنهادات آتی در راستای این پژوهش است.

پی‌نوشت

1. Resistive economy
2. Davenport and Prusak
3. Nevis et al
4. Hlland
5. Composite reliability
6. chin
7. Bootstrap

منابع

۱. چهرمی، تراب‌زاده؛ سجادی، سید علیرضا؛ سمیعی نسب، مصطفی (۱۳۹۲). بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری). فصلنامه‌ی مطالعات انقلاب اسلامی، سال دوم، شماره‌ی ۳۲، ۳۱، ۴۶.
۲. رشوند، علی اکبر (۱۳۹۵). مدیریت سیاسی، اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل. وب سایت اداره کل مدیریت بحران استانداری قزوین http://cm.ostan-qz.ir/content/ostan/special_reports/
۳. آشنا، مصطفی؛ یوسفی، حمیدرضا؛ صادقی، فرزانه (۱۳۸۸). سرمایه‌ی فکری، سرمایه‌های ارزشمند و مؤثر در سازمان امور مالیاتی کشور. فصلنامه‌ی تخصصی مالیات، شماره‌ی ۶، ۱۳۹، ۱۵۵.
۴. وب سایت بانک انصار www.Ansarbank.com

۷۵

شماره دهم
پاییز و زمستان
۱۳۹۵

دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

مدل ترکیبی مدیریت دانش و اقتصاد مقاومتی: رویکردی مناسب برای مواجهه با بحران‌ها در جمهوری اسلامی ایران

- Management Review, 36(2), pp. 73-85.
37. Nonaka, I., and Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. NY: Oxford University Press.
38. Hales, S. (2001). Dimensions Knowledge and its management. Available at: www.insighting.co.uk.
39. Davenport, T. H., and Prusak, L. (1998). Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know. Harvard Business School Press, Boston.
40. Chennemanani, A. (2006). Determinant of Knowledge Sharing Behaviors: Developing and Testing an Integrated Theoretical Model. The University of Texas at Arlington.
۴۱. نصیبی، مهدی و همکاران، (۱۳۹۴). ایجاد مدل تعاملی اطلاعات و فعالیت ذینفعان مدیریت بحران در صنعت با رویکرد مهندسی همزمان، مطالعه‌ی موردی: ایران خودرو. دو فصلنامه مدیریت بحران، شماره‌ی هشتم، ۲۳-۲۶.
۴۲. رشید ارده؛ حبیب اله، متقی؛ افشین، حسینی امینی؛ حسن، (۱۳۹۳). راهبردهای مدیریت بحران و اقتصاد مقاومتی. اصفهان، علم آفرین.
۴۳. درویش‌زاده؛ مرضیه، اخوان؛ پیمان (۱۳۸۸). ارائه‌ی چهارچوبی جهت تعیین نقش مدیریت دانش در مدیریت بحران. دومین کنفرانس ملی مدیریت دانش، موسسه اطلاع‌رسانی نفت، گاز و پتروشیمی.
۴۴. آقاچانی؛ حسنعلی، مجدد؛ شیوا، (۱۳۹۳). مثلث اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش، بسترساز موفقیت در اقتصاد دانش بنیان. کنفرانس اقتصاد و مدیریت کاربردی با رویکرد ملی.
۴۵. سید عباس‌زاده، میر محمد و دیگران، (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر مدل یابی معادلات ساختاری به روش PLS و کاربرد آن در علوم رفتاری. انتشارات دانشگاه ارومیه، چاپ اول.
46. Hulland, j. (1999). use of partial least squares (PLS) in strategic management research: a review of four recent studies. strategic management journal, 20(2), 195-204.
47. Chin, W. W. 1998. commentary: issues and opinion on structural equation modeling. MIS quarterly, vii-xvi.
48. Fornell, C., Bookstein, F. L. (1982). Two structural equation models: LISREL and PLS applied to consumer exit-voice theory. Journal of Marketing Research, 19, 440-452.
49. Kumar; Gopal, Nath Banerjee; Ravindra, (2011). Collaboration in supply chain An assessment of hierarchical model using partial least squares (PLS). International Journal of Productivity and Performance Management, Vol. 61 No. 8.
23. Eric Quintane, R. Mitch Casselman, B. Sebastian Reiche and Petra A. Nylund (2011). Innovation as a knowledge-based outcome. journal of knowledge management, vol. 15, 928-947.
24. Modica, Marco; Reggiani, Aura. (2014). Spatial Economic Resilience: Overview and Perspectives. Networks and Spatial Economics, A Journal of Infrastructure Modeling and Computation.
25. Pant et al. (2014). Static and dynamic metrics of economic resilience for interdependent infrastructure and industry sectors. Reliability Engineering and System Safety, 92-102.
۲۶. وثوقی نیری، عبدالله؛ مرادی آیدیشه، شعبان (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی عامل اصلی در ارتقای بهره‌وری. همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، دانشگاه گیلان، ۳۰۴-۳۲۱.
۲۷. نظام‌دوست، حسین (۱۳۹۳). اقتصاد مقاومتی و بازار سرمایه. ماهنامه‌ی بازار سرمایه، شماره‌ی ۱۱۴ و ۱۱۵.
28. shiravi khozani, Atefeh; Rezaei Dolatabadi, Hossein (2015). Analysis of the Impact of Government and Resistive Economy on the Purchase of Iranian Goods. Journal of Resistive Economics, Vol 6, NO 40
۲۹. باقری، رضا؛ تقوی، مسعود (۱۳۹۳). بررسی نقش صنعت نفت، گاز و انرژی برای تحقق اقتصاد مقاومتی. دومین کنفرانس بین‌المللی تحریم‌های اقتصادی.
۳۰. قجری کناری، مهدی؛ قلی‌زاده کناری، شیما (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی راهکاری اساسی برای حماسه‌سازی اقتصادی. دومین کنفرانس بین‌المللی تحریم‌های اقتصادی.
31. Haghghi and Salarian (2014). The Role of Culture in International Marketing, Relying on Resistive Economy. Journal of Resistive Economics, vol. 5, No.34.
32. Asadi, ali; Maleki Shvaahrir, Mojtaba; Esmaili, S.Meisam (2015). Passing Through Sanctions By Resistive Economy. Journal of Resistive Economics, vol. 6, No. 38.
33. Davenport, T. H., and Prusak, L. (1998). Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know. Harvard Business School Press, Boston.
34. Forcadell, F.J. Guadamillas, F.(2003). A Case Study on the Implementation of A Knowledge Management Strategy Oriented to Innovation, Knowledge and Process Management. Published online in Wiley InterScience:www.interscience.wiley.com, Vol. 9 No. 3, pp. 162-171.
35. Alrawi, K. W. (2008). Knowledge management and organization's perception in the UnIT ed Arab Emirates: case study. International Journal of Commerce and Management, 18(4), 382-394.
36. Nevis, E., Dibella, A. and Gould, J. (1995). Understanding organizations as learning systems. Sloan